

Lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården

4 §. Avgiftsfri socialservice. Det föreslås att 2 punkten ändras så att den motsvarar lagförslagen. Det föreslås att specialomsorgslagen ändras så att specialomsorgerna endast omfattar de tjänster som hänför sig till ordnandet av specialomsorger oberoende av en persons vilja och till användningen av begränsningsåtgärder inom specialomsorgerna enligt 3 a kap. i den lagen Övriga social- och hälsovårdstjänster som personer med utvecklingsstörning behöver ska ordnas enligt samma lagstiftning som tjänster som andra personer med funktionsnedsättning behöver. Avsikten är att i regel ska servicen ska ordnas och klientavgifter tas ut på samma grunder oberoende av funktionsnedsättningens eller sjukdomens art. De specialomsorger som avses i specialomsorgslagen ska även i fortsättningen vara avgiftsfria, men innehållet i specialomsorgerna föreslås vara snävare än för närvarande.

Transporter som avses i 39 § i specialomsorgslagen ska även i fortsättningen huvudsakligen vara avgiftsfria. Transporter som ordnas för sådan arbetsverksamhet och dagverksamhet som avses i den föreslagna 2 § 3 punkten i specialomsorgslagen är ett undantag från detta. Arbetsverksamhet ska ordnas med stöd av socialvårdslagen och dagverksamhet med stöd av lagen om funktionshinderservice. Avsikten är att det vid behov ska vara möjligt att få stöd för rörligheten enligt lagen om funktionshinderservice för resor i samband med arbetsverksamhet och dagverksamhet, varvid klientavgiften ska bestämmas i enlighet med bestämmelserna om stöd för rörligheten. Den hjälp och det stöd som ingår i det stöd för rörligheten som avses i lagen om funktionshinderservice ska vara avgiftsfria, men för stöd för rörligheten som ordnas som färdtjänst ska det kunna tas ut högst en avgift som motsvarar avgiften för kollektivtrafik eller någon annan därmed jämförbar skälig avgift.

Det föreslås också att bestämmelsen om uppehälle för personer med utvecklingsstörning ändras. Enligt förslaget ska den avgift som tas ut för uppehållet för en person med utvecklingsstörning vara skälig. Dessutom föreslås det att en skälig avgift i fortsättningen ska kunna tas ut för uppehållet för en person med utvecklingsstörning också när det är fråga om partiellt uppehälle för ett barn. Enligt den gällande klientavgiftslagen kan det för uppehållet för en person med utvecklingsstörning tas ut en avgift, fränsett partiellt uppehälle för barn som inte fyllt 16 år och partiellt uppehälle för barn som får undervisning enligt 28 § i specialomsorgslagen; till utgången av det läsår då barnet fyller 16 år. Enligt förslaget ska det i fortsättningen också kunna tas ut en skälig avgift för partiellt uppehälle för barn i enlighet med normalitetsprincipen.

Den föreslagna ändringen som gäller uppehälle hänför sig till den föreslagna nya 7 e §, som ska gälla den avgift för uppehälle som tas ut för service som ordnas med stöd av den föreslagna lagen om funktionshinderservice. Den nya paragrafen ska gälla både vuxna och barn. Enligt den får en skälig avgift tas ut för uppehälle.

Avsikten med de föreslagna ändringarna är att klientavgifter ska tas ut av personer med funktionsnedsättning på enhetliga grunder oberoende av funktionsnedsättningens art. Den avgift för uppehälle som tas ut för specialomsorger för personer med utvecklingsstörning ska dock fortfarande preciseras i 21 § i klientavgiftsförordningen.

Eftersom målet är att de tjänster som ordnas för personer med funktionsnedsättning ska vara jämlika, är den hjälp och det stöd som ingår i dessa tjänster i allmänhet avgiftsfria. I tjänsterna kan dock ingå uppehälle, dvs. sådana andra tjänster, förnödenheter eller redskap som medför kostnader för personen oberoende av funktionsnedsättningen. Det är förenligt med normalitetsprincipen att en skälig avgift får tas ut av vuxna och barn för dessa kostnader, som förorsakas alla.

Det föreslås att 5 punkten ändras så att den motsvarar den nya lagen om funktionshinderservice. Den hjälp och det stöd som ingår i den service som ordnas med stöd av lagen om funktionshinderservice ska också i fortsättningen i regel vara avgiftsfria. Ett undantag från avgiftsfriheten ska på motsvarande sätt som i nuläget vara en situation där en klient får ersättning för stöd för boendet eller personlig assistans med stöd av någon annan lag än lagen om funktionshinderservice.

Enligt 14 § i den föreslagna lagen om funktionshinderservice består stöd för boendet av en servicehelhet som ges med stöd av lagen om funktionshinderservice och andra lagar. I stödet för boendet kan såsom en del av servicehelheten ingå behövliga hälso- och sjukvårdstjänster. De individuella behoven hos en person med funktionsnedsättning ska bestämma innehållet i stödet för boendet och mängden stöd samt sättet att tillhandahålla stödet. Den hjälp och det stöd som ingår i stödet för boendet och i den service som ingår i det ska vara avgiftsfria. Det ska emellertid vara möjligt att ta ut en avgift för dem när kunden får ersättning för dem med stöd av någon annan lag än lagen om funktionshinderservice. Detta ska också gälla personlig assistans. Sådana ersättningar är bl.a. ersättning enligt lag om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar (459/2015) eller trafikförsäkringslagen (460/2016). Bestämmelser om ersättning som betalas med stöd av någon annan lag föreslås i den nya 7 g §.

Bestämmelser om den klientavgift som ska tas ut för boende utanför hemmet för barn med stöd av den föreslagna lagen om funktionshinderservice föreslås i den nya 7 d §, och bestämmelser om den klientavgift för stöd för rörligheten som avses i 21 § i den föreslagna lagen om funktionshinderservice i den nya 7 f §. Bestämmelser om möjligheten att ta ut en skälig avgift för uppehälle i anslutning till särskild service som ordnas för personer med funktionsnedsättning föreslås dessutom i den nya 7 e §.

Det stöd för tillgängligt boende som avses i 16 § i den föreslagna lagen om funktionshinderservice är ett ekonomiskt stöd för vilket ingen avgift tas ut.

6 a §. Avgiftstak. I 2 mom. 11 punkten föreslås en teknisk ändring genom vilken hänvisningen i bestämmelsen korrigeras så att den överensstämmer med lagförslaget.

7 b §. Långvarig service. I 1 mom. föreslås tekniska ändringar genom vilka hänvisningarna korrigeras så att de motsvarar lagförslaget. På grund av de ändringar som föreslås i specialomsorgslagen ska familjevård i fortsättningen inte ordnas med stöd av specialomsorgslagen, och därför föreslås det att bestämmelsen om detta stryks i 1 mom. 2 punkten. Därtill ändras uttrycket om kommunen i det inledande stycket till 1 mom. så, att det avser välfärdsområdet.

7 d §. Boende utanför hemmet för barn. Att ordna boendet för barn med funktionsnedsättning någon annanstans än med den egna familjen ska enligt 15 § i den föreslagna lagen om funktionshinderservice vara möjligt i situationer där barnet inte är i behov av placering utanför hemmet enligt barnskyddslagen eller. Bestämmelsen gör det möjligt att ordna boendet för barn med funktionsnedsättning utanför hemmet för en längre tid utan att de placeras enligt barnskyddslagen. Om barnet med stöd av lagen om funktionshinderservice bor någon annanstans än med den egna familjen, är det enligt 15 § 4 mom. i den lagen föräldrarna som ska ansvara för de skäliga kostnaderna för underhållet för barnet. Bestämmelser om hur dessa kostnader ersätts ska finnas i klientavgiftslagen.

Enligt det föreslagna 15 § 3 mom. kan barnets boende någon annanstans än med den egna familjen ordnas som familjevård eller i ett litet gruppboendehem med högst sju barn. Avvikelse från detta kan göras endast om barnets bästa kräver det.

Den föreslagna avgiften för boende för barn utanför hemmet motsvarar de avgifter som med stöd av klientavgiftslagstiftningen tas ut för barnskyddet. Klientavgifterna ska således motsvara varandra oberoende av med stöd av vilken lag barnet bor utanför hemmet. Föräldrarna svarar för barnets underhåll också när barnet inte bor hemma med dem. Detta är jämlikt i förhållande till andra barn och föräldrar.

I 1 mom. föreskrivs det om den avgift som tas ut av barnets föräldrar. Avgiften ska kunna tas ut om det är motiverat med beaktande av familjens utkomst och familjens underhållsansvar.

Den avgift som tas ut av föräldrarna med stöd av 1 mom. får vara högst så stor som det underhållsbidrag som bestäms enligt 1–3 § i lagen om underhåll för barn. Avgiften fördelas mellan föräldrarna i enlighet med deras underhållsförmåga. Enligt 2 § 1 mom. i lagen om underhåll för barn svarar föräldrarna efter sin förmåga för barnets underhåll. Vid bedömningen av föräldrarnas förmåga att underhålla barnet beaktas deras ålder, arbetsförmåga och möjligheter att delta i förvärvsarbete, beloppet av tillbudsstående medel samt deras övriga, på lag grundade underhållsansvar.

Enligt 2 mom. ska välfärdsområdet utan att fastställa avgiften kunna ta ut och lyfta underhållsbidrag eller underhållsstöd som betalas för barnet för den tid barnet på det sätt som avses i 1 mom. bor utanför hemmet, och använda underhållsbidraget eller underhållsstödet för att ersätta kostnaderna för den nämnda tjänsten. Enligt 3 mom. kan välfärdsområdet ta ut en skälig avgift också ur andra inkomster, ersättningar eller fordringar enligt 14 § som barnet eller den unga personen har för att ersätta kostnaderna för boende utanför hemmet.

Den avgift som med stöd av 2 och 3 mom. tas ut av barnet kan enligt 4 mom. vara sammanlagt högst 1860,20 euro per månad. I enlighet med huvudprincipen i klientavgiftslagen får avgiften dock inte överstiga välfärdsområdets kostnader för servicen. När välfärdsområdet tar ut avgiften ska det se till att barnet till sitt förfogande har ett belopp för personligt bruk, som för ett barn som bor inom familjevård ska vara minst det belopp för personligt bruk vid långvarig familjevård som anges i 7 c § 3 mom. och för ett barn som bor i ett litet gruppboendehem minst det belopp för personligt bruk vid långvarigt serviceboende med heldygnsomsorg som anges i 7 c § 3 mom.

I 5 mom. föreslås bestämmelser om indexjusteringar.

7 e §. *Underhåll i anslutning till särskild service för personer med funktionsnedsättning.* Den service som avses i den föreslagna lagen om funktionshinderservice är särskild service som inte behövs av dem som inte har någon funktionsnedsättning. Syftet med den särskilda servicen är att uppnå likabehandling, delaktighet och deltagande i samhället för personer med funktionsnedsättning och att stödja deras möjligheter till ett självständigt liv och att förverkliga deras självbestämmanderätt. Den särskilda servicen innefattar tjänster som är nödvändiga i en normal livsföring. Eftersom målet för den särskilda service som avses i lagen om funktionshinderservice är likabehandling, ska den hjälp och det stöd som ingår i servicen i regel vara avgiftsfri.

I den särskilda service som avses i lagen om funktionshinderservice kan dock också ingå uppehåll, dvs. sådana andra tjänster, förnödenheter eller redskap som oberoende av funktionsnedsättningen medför kostnader för personen. Normala kostnader som inte beror på funktionsnedsättningen är sådana kostnader som orsakas personen av livsföring och boende i allmänhet, såsom hyra, måltider, personens hygienartiklar, hushållsartiklar och hushållsmedel, städutrustning, internet och tidningar.

Med stöd av den gällande lagstiftningen har det varit möjligt att av en person med svår funktionsnedsättning ta ut en avgift för kostnader för normal livsföring, men det finns inga uttryckliga bestämmelser om sådana avgifter. Kommunen har alltså kunnat ta ut en avgift för dessa kostnader också i nuläget. Avgiften har begränsats av klientavgiftslagens bestämmelse om att den avgift som tas ut för servicen kan vara högst lika stor som kostnaderna för serviceproduktionen. Med stöd av gällande lagstiftning har det kunnat tas ut en avgift för uppehållet för personer med utvecklingsstörning, med undantag för partiellt uppehälle för minderåriga. Det finns inga uttryckliga bestämmelser om storleken på avgiften för uppehållet, med undantag för fullt uppehälle inom slutna vård, för vilket det har kunnat tas ut en avgift på det sätt som i klientavgiftslagstiftningen föreskrivs om avgifter för kortvarig och långvarig slutna vård.

Enligt den föreslagna paragrafen kan välfärdsområdet ta ut en skälig avgift för uppehälle i anslutning till i lagen om funktionshindersservice avsedd träning, särskilt stöd, stöd för boendet, kortvarig omsorg, dagverksamhet och annan service som behövs för att lagens syfte ska nås, dvs. till exempel för måltidsservice, förnödenheter och andra kostnader som personen orsakas oberoende av funktionsnedsättningen. Dessutom kan det tas ut en skälig avgift för boendet, om personen inte själv betalar för boendet separat.

Kostnader för måltider är kostnader som inte är beroende av funktionsnedsättningen. Högsta förvaltningsdomstolen har i sitt avgörande HFD 2014:186 ansett att i de fall där det i specialomsorger för en klient inom specialomsorgerna för personer med utvecklingsstörning i praktiken inte ingår, och det i specialomsorgsprogrammet inte heller har antecknats, att klienten deltar i tillredningen av maten eller att han eller hon får hjälp med att tillreda maten, ingår i måltidsservicens avgiftsbelagda underhållsdel förutom de råvaror som behövs för tillredningen, också kostnaderna för tillredningen och förvaringen av maten. De kostnader som utgör grunden för måltidsavgiften innefattar således även de kostnader som orsakas av användningen av arbetskraft, vatten, energi och transporter.

Av klienten får inte tas ut någon avgift för kostnaderna för serveringen av måltiden och för hjälp i samband med måltiden. Avgift får inte heller tas ut när en person med funktionsnedsättning deltar i tillredningen av maten eller får hjälp med att tillreda maten, eftersom det då är fråga om sådant hjälp och stöd som är särskild service, som ska vara avgiftsfri för personer med funktionsnedsättning.

Förnödenheter som anknyter till den särskilda service som ordnas med anledning av funktionsnedsättning och andra normala utgifter som orsakas personen oberoende av funktionsnedsättningen är kostnader för till exempel sådana medel och förnödenheter som behövs för hygien och städning samt hushållsartiklar och hushållsmedel, såsom schampo, tvål, tvättmedel och toalettpapper, internetförbindelser och tidningar. Det får dock inte tas ut någon avgift för vårdförnödenheter eller för sådana förnödenheter eller material som behövs vid assistans som en kund behöver på grund av en funktionsnedsättning.

Personen föranleds oberoende av funktionsnedsättningen kostnader också för boendet. Som avgift för uppehälle ska välfärdsområdet få ta ut en skälig avgift också för boendet om kunden inte har ingått ett hyresavtal. Välfärdsområdet får också ta ut en avgift för el och vatten, om dessa inte ingår i hyran. Kostnader för el och vatten är normala levnadskostnader som också andra har.

Den avgift som tas ut av kunden med stöd av den föreslagna bestämmelsen ska vara skälig. När välfärdsområdet bestämmer storleken på avgiften ska det beakta att klienten har faktisk möjlighet att använda de tjänster som denne behöver. Avgiften får inte överstiga kostnaderna för produktionen av

tjänsten. Klientavgiften ska på det sätt som föreskrivs i 11 § i klientavgiftslagen nedsättas eller efterskänkas individuellt, liksom också andra avgifter för socialvårdsservice.

7 f §. Stöd för rörligheten. Bestämmelser om den avgift som tas ut för färdtjänst för personer med svår funktionsnedsättning finns i 6 § i den gällande klientavgiftsförordningen, som avses bli upphävd. Bestämmelser om klientavgiften för stöd för rörligheten ska i fortsättningen finnas i klientavgiftslagen.

Enligt den föreslagna lagen om funktionshinderservice kan stöd för rörligheten tillhandahållas som färdtjänst såsom i nuläget, men också med hjälp av en personlig assistent eller ledsagare, genom att ställa en bil eller något annat för personen lämpligt färdmedel till personens förfogande, genom att bevilja ekonomiskt stöd för anskaffning av en bil eller ett annat färdmedel, eller på något annat lämpligt sätt. Det föreslås att den hjälp och det stöd som ingår i stödet för rörligheten ska vara avgiftsfria enligt klientavgiftslagen. Det ska således inte få tas ut någon avgift för den hjälp och det stöd som den personliga assistenten eller ledsagaren ger. Tillhandahållandet av stöd för rörligheten i form av en bil eller något annat lämpligt färdmedel är en ekonomisk stödåtgärd för vilken ingen klientavgift tas ut.

I lagen föreslås bestämmelser om att det för stöd för rörligheten som ordnas som färdtjänst på motsvarande sätt som i nuläget får tas ut högst en avgift som motsvarar avgiften för kollektivtrafik eller någon annan därmed jämförbar skälig avgift. Valfärdsområdet får ta ut den avgift som avses i den föreslagna paragrafen endast om kunden faktiskt har använt färdtjänsten.

På samma sätt som andra avgifter som bestämts för socialvårdstjänster ska även en avgift som bestämts för stöd för rörligheten efterskänkas eller nedsättas på det sätt som anges i 11 § i klientavgiftslagen. Nedsättning och efterskänkande av avgift ska prioriteras i förhållande till utkomststöd enligt lagen om utkomststöd (1412/1997).

7 g §. Ersättning med stöd av någon annan lag. I 5 § i klientavgiftsförordningen föreskrivs det att när en person med stöd av någon annan lag får ersättning för specialkostnader för serviceboende enligt den gällande handikappservicelagen, kan för servicen tas ut högst en avgift som motsvarar ersättningen. Avgiften får dock inte överstiga kostnaderna för serviceboendet.

Bestämmelser om saken föreslås i klientavgiftslagen. Avsikten är att paragrafen i förordningen ska upphävas. Bestämmelsen ska i fortsättningen gälla sådan ersättning för personlig assistans eller stöd för boendet som betalas med stöd av någon annan lag. Enligt den gällande klientavgiftslagen kan det tas ut en avgift för särskilda kostnader för serviceboende och för personlig assistans, om personen får ersättning för dem med stöd av någon annan lag än handikappservicelagen. Dessutom ska 32 § i den föreslagna lagen om funktionshinderservice motsvara 15 § i den gällande handikappservicelagen som gäller ersättning från försäkringsanstalt. På basis av den paragrafen har kommunerna från trafik- och olycksfallsförsäkringen kunnat återkräva kostnaderna för bl.a. serviceboende och personlig assistans för personer som har en svår funktionsnedsättning till följd av trafik- och olycksfallsskador. Det är motiverat att den föreslagna 7 g § ska gälla också personlig assistans.

14 §. Uttag av inkomster, ersättningar eller fordringar till valfärdsområdet. Det föreslås att till paragrafen fogas boende utanför hemmet för barn, som ordnas med stöd av den föreslagna lagen om funktionshinderservice. Bestämmelser om den klientavgift som tas ut för boende utanför hemmet för barn finns i den föreslagna 7 d §. Därtill ändras de uttryck som avser kommunen så, att de avser valfärdsområdet.

Ikraftträdande. Lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2023.

En klientavgift som bestämts och ett beslut om avgiftsfria tjänster som fattats med stöd av de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet av den föreslagna lagen föreslås vara i kraft under den giltighetstid som antecknats i beslutet om avgiften eller tjänsten, till dess att personens servicebehov bedöms på nytt, dock högst två år från ikraftträdandet av lagen. Servicebehovet ska kunna bedömas på nytt när servicebehovet hos en person med funktionsnedsättning kräver det eller när välfärdsområdet omorganiserar servicen så att den motsvarar den nya lagen om funktionshinderservice.

De särskilda bestämmelserna om andningsförlammningspatienter stryks i lagstiftningen om klientavgifter. Enligt förslaget införs en övergångstid för denna avreglering.

Andningsförlamning är inte en klinisk diagnos, utan en definition som togs in i klientavgiftslagstiftningen och som ursprungligen avsåg andningssvikt till följd av poliomyelit. Med begreppet andningsförlamning åsyftas sådana situationer där patientens andning på ett bestående sätt är helt eller nästan helt beroende av behandling med respirator och där vården kräver att patienten får hjälp av en annan person. Den särskilda ställningen för personer som använder respirator baserar sig på den gällande klientavgiftslagen och den förordning som utfärdats med stöd av den.

Enligt 5 § 3 punkten i den gällande klientavgiftslagen är vård och uppehälle för andningsförlammningspatienter samt transport i anslutning till vården avgiftsfria så som närmare anges i förordning. I 22 § i klientavgiftsförordningen, som utfärdats med stöd av den ovannämnda punkten, finns det bestämmelser om vård för andningsförlammningspatienter. Enligt 22 § 1 mom. i klientavgiftsförordningen ska vården för en andningsförlammningspatient ordnas på sjukhus eller som vård i hemmet utan att patienten skrivs ut från sjukhuset.

I fråga om personer i hemvård som använder respirator har praxis utformats så att sjukhusen har tagit på sig ansvaret för sådana kostnader som de skulle ha ansvarat för om patienten hade varit intagen på sjukhus. Transporter och läkemedel som hör till vården är avgiftsfria för patienten, och sjukhusen har ansvarat för kostnaderna för vård och uppehälle också i fråga om patienter i hemvård. Sjukhuset har dessutom betalat ersättning för uppehälle till patienten för uteblivet uppehälle, dvs. för kostnaderna för utrymmen, föda, kläder, sängkläder, städning, uppvärmning, belysning och den elektricitet som behövs för vården. Betalning av ersättningar för uppehälle baserar sig vid sidan av klientavgiftslagen också på högsta förvaltningsdomstolens prejudikat från 2002 (HFD 25.1.2002 T 179). Prejudikatet är från en tid då folkpension betalades till nedsatt belopp till personer i slutenvård och då handikappförmåner inte alls betalades till personer i slutenvård. Nuförtiden betalas folkpension också till dem som är i slutenvård och dessutom har de rätt till förmåner enligt lagen om handikappförmåner (570/2007). Bestämmelser om beloppet av ersättningen för uppehälle finns inte i vare sig klientavgiftslagen eller klientavgiftsförordningen.

Lagstiftningen om klientavgifter bör ha som syfte att endast reglera de avgifter som tas ut av klienter som använder tjänster. Enligt den gällande lagstiftningen skiljer sig ställningen och rättigheterna för patienter som använder respirator avsevärt från ställningen och rättigheterna för andra patienter med svår funktionsnedsättning och långtidssjuka. Särbehandlingen och den rättsliga ställningen har delvis motiverats med säkerställandet av den oundgängliga vården som patienter i behov av behandling med respirator behöver i livshotande situationer. Detta tänkesätt är dock inte hållbart med tanke på likabehandling och de grundläggande fri- och rättigheterna och mänskliga rättigheterna.

Det föreslås att begreppet andningsförflamningspatient och de särskilda bestämmelserna om personer som använder respirator slopas, varvid social- och hälso-tjänsterna för personer som använder respirator ordnas på samma sätt som tjänsterna för andra personer med funktionsnedsättning. Av servicen enligt lagen om funktionshinderservice är det i synnerhet personlig assistans och stöd för boendet som är av central betydelse när det gäller främjande av möjligheterna för personer som använder respirator att bo hemma.

Vård och uppehälle för patienter med andningsförflamning samt transporter i anslutning till vården föreslås vara avgiftsfria tre år från ikraftträdandet av lagen, dock högst till dess att tjänsterna för patienten med andningsförflamning på patientens begäran ordnas redan tidigare på ett annat sätt än enligt de nuvarande bestämmelserna som vård för patienter med andningsförflamning på sjukhus eller i hemvård utan att patienten skrivs ut från sjukhuset.

Som en del av slopandet av särställningen för personer som använder respirator och av de särskilda bestämmelser som gäller dem föreslås det att ersättningen för uppehälle slopas. Ersättning för uppehälle som vid ikraftträdandet av lagen betalas till en andningsförflamningspatient ska till och med den 31 december 2025 betalas på samma grunder som vid ikraftträdandet av den föreslagna lagen. Rätten till ersättning för uppehälle upphör dock när det på personens egen begäran beslutas att tjänster redan tidigare ordnas på något annat sätt än som vård för en andningsförflamningspatient på ett sjukhus eller som vård i hemmet utan att patienten skrivs ut från sjukhuset.